

ਭਗਤ ਨਾਮਦੇਵ - ਸਬਦ ੬੧

ਅਕੁਲ ਪੁਰਖ ਇਕੁ ਚਲਿਤੁ ਉਪਾਇਆ ॥

ਰਾਗੁ ਪ੍ਰਭਾਤੀ, ਭਗਤ ਨਾਮਦੇਵ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ, ੧੩੫੧

ਅਕੁਲ ਪੁਰਖ ਇਕੁ ਚਲਿਤੁ ਉਪਾਇਆ ॥

ਘਟਿ ਘਟਿ ਅੰਤਰਿ ਬ੍ਰਹਮੁ ਲੁਕਾਇਆ ॥੧॥

ਜੀਅ ਕੀ ਜੇਤਿ ਨ ਜਾਨੈ ਕੋਈ ॥

ਤੈ ਮੈ ਕੀਆ ਸੁ ਮਾਲੁਮੁ ਹੋਈ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਜਿਉ ਪ੍ਰਗਾਸਿਆ ਮਾਟੀ ਕੁੰਭੇਉ ॥

ਆਪ ਹੀ ਕਰਤਾ ਬੀਨੁਲੁ ਦੇਉ ॥੨॥

ਜੀਅ ਕਾ ਬੰਧਨੁ ਕਰਮੁ ਬਿਆਪੈ ॥

ਜੇ ਕਿਛੁ ਕੀਆ ਸੁ ਆਪੈ ਆਪੈ ॥੩॥

ਪ੍ਰਣਵਤਿ ਨਾਮਦੇਉ ਇਹੁ ਜੀਉ ਚਿਤਵੈ ਸੁ ਲਹੈ ॥

ਅਮਰੁ ਹੋਇ ਸਦ ਅਕੁਲ ਰਹੈ ॥੪॥੩॥

ਸਾਰ: ਹਰੇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਧੁਰ ਅੰਦਰ ਇਕ ਅਜਿਹੀ ਕਿਰਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਆਮ ਪਛਾਣ ਦੀ ਤੈਰ ਅੰਦਰ ਕਾਇਮ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਬਾਹਰੀ ਸਰੂਪ ਦੀ ਘਾੜਤ ਸੁਭਾਅ, ਯਾਦਾਂ, ਸਮਾਜਿਕ ਦਰਜਾ ਬੰਦੀਆਂ ਅਤੇ ਆਦਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਘੜੀ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹੋਵੇ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਦਲਦੀਆਂ ਬਾਹਰੀ ਪਰਤਾਂ ਅੰਦਰ ਇਕ ਸਰਬਸਾਂਝੀ ਗੂੜ੍ਹਤਾ ਦਾ ਵਾਸ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਦਿੱਖ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਵੱਸਦੀ ਅੰਤਰੀਵੀ ਹਕੀਕਤ ਨਜ਼ਰ ਆਉਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜਾਗ੍ਰਿਤੀ ਦਾ ਵਾਸ ਪਰਿਪੱਕ ਹੋਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਰਤਾਰੇ ਅੰਦਰ ਸਾਧਕ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਸਹਿਜਮਈ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵੇਖਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਸੋਝੀ ਹੋ ਜਾਵੇ ਕਿ ਇਕੋ ਮੂਲ ਸਰੂਪ ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਹੈ, ਤਾਂ ਨਿਮਰਤਾ ਦਾ ਉਦਭਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਅਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਨਰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨੈਤਿਕ ਸਪਸ਼ਟਤਾ ਨੂੰ ਹੋਰ ਸੁਭਾਵਿਕ ਬਣਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਖਿੰਡਿਆ ਹੋਇਆ ਮਨ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਸੰਪੂਰਨਤਾ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ

ਚੇਤਨਾ ਬਾਹਰੀ ਨਕਾਬ ਤੋਂ ਪਰੇ ਦੇਖ ਕੇ ਆਪਣੇ ਅੰਤਰੀਵੀ ਮੂਲ ਸਰੋਤ ਵਿਚ ਟਿਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਸ਼ਾਂਤੀ ਹੋਰ ਪ੍ਰਬਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਅਕੁਲ ਪੁਰਖ ਇਕੁ ਚਲਿਤੁ ਉਪਾਇਆ ॥

ਅਸੀਮ ਅਤੇ ਇਕ ਮੂਲ ਆਧਾਰ ਨੇ ਹੋਂਦ ਦੀ ਇਸ ਅਦਭੁਤ ਲੀਲਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਭਾਵ ਹਕੀਕਤ ਨੂੰ ਇਕਹਿਰੇ ਖੇਤਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵੱਜੋਂ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਪਹਿਚਾਣ ਜਾਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੀਆਂ ਹੱਦ-ਬੰਦੀਆਂ ਵਿਚ ਬੱਝੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਰੂਪਾਂ ਦਾ ਮੰਚ ਸਜਾਉਂਦੀ ਹੈ।

ਘਟਿ ਘਟਿ ਅੰਤਰਿ ਬ੍ਰਹਮੁ ਲੁਕਾਇਆ ॥੧॥

ਹਰ ਜੀਵ ਅਤੇ ਹਰ ਤੱਤ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਰਬਵਿਆਪੀ ਸਤਾ ਲੁਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਭਾਵ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਰਮ ਸੱਚ ਹਰ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸੂਖਮ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਮਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਪਰ ਅਕਸਰ ਸਾਡੀ ਨਜ਼ਰ ਉਸ ਦੇ ਉਪਰ ਪਈਆਂ ਬਾਹਰੀ ਪਰਤਾਂ ਕਾਰਣ ਇਸ ਹਕੀਕਤ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। (੧)

ਜੀਅ ਕੀ ਜੋਤਿ ਨ ਜਾਨੈ ਕੋਈ ॥

ਕੁਝ ਲੋਕ ਜੀਵਨ-ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਮੂਲ ਸੋਮੇ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਇਹ ਭਾਵ ਆਤਮ-ਜਾਗ੍ਰਿਤੀ ਦੀ ਘਾਟ ਵੱਲ ਸੰਕੇਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਧਿਆਨ ਬਾਹਰੀ ਵਸਤੂਆਂ ਉੱਤੇ ਹੀ ਕੇਂਦ੍ਰਿਤ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਅੰਤਰ-ਆਤਮਾ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਨੂੰ ਅਣਡਿੱਠਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਤੈ ਮੈ ਕੀਆ ਸੁ ਮਾਲੁਮੁ ਹੋਈ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਤੇਰੇ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਰਮਾਂ ਤੋਂ ਉਹ ਜਾਣੂ ਹੈ। ਇਹ ਭਾਵ ਸਾਡੇ ਅੰਤਰਿਕਰਣ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਕਦਾਈਂ ਨਾ ਵਿਛੜਣ ਬਾਰੇ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। (੧)(ਠਹਿਰਾਉ)

ਜਿਉ ਪ੍ਰਗਾਸਿਆ ਮਾਟੀ ਕੁੰਭੇਉ ॥

ਜਿਵੇਂ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਘੜਾ ਮਿੱਟੀ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਘੜੇ ਦਾ ਇਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭੌਤਿਕ ਹੋਂਦ ਦਾ ਕੋਈ ਅਧਾਰ ਨਹੀਂ ਬਸ ਸਰਬਵਿਆਪੀ ਸਤਾ ਦੇ ਮੂਲ ਸਰੋਤ ਦੇ ਤੱਤਾਂ ਨੂੰ ਥੋੜ੍ਹਾ ਘਾੜਤ ਵਿਚ ਘੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਆਪ ਹੀ ਕਰਤਾ ਬੀਨੁਲੁ ਦੇਉ ॥੨॥

ਸਰਬਵਿਆਪੀ ਮੂਲ ਸਤਾ ਆਪ ਹੀ ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਹੈ ਅਤੇ ਅੰਦਰ ਵਸਦਾ ਸਹਾਰਾ ਵੀ। ਇਸ ਭਾਵ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਕਿ ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਅਤੇ ਸਿਰਜਨਾ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵੱਖਰੇਵਾਂ ਨਹੀਂ; ਸਰਬਵਿਆਪੀ ਊਰਜਾ ਹੀ ਹੋਂਦ ਦਾ ਮੂਲ ਤੱਤ ਹੈ। (੨)

ਜੀਅ ਕਾ ਬੰਧਨੁ ਕਰਮੁ ਬਿਆਪੈ ॥

ਮਨ ਆਪਣੇ ਕਰਮਾਂ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਈਆਂ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਬੇੜੀਆਂ ਵਿਚ ਬੱਝਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਉਦਭਵ ਹਉਮੈਂ ਦੁਆਰਾ ਪਾਈਆਂ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਜੰਜੀਰਾਂ ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਾਰਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇ ਨਿਯਮ ਵਿਚ ਬੱਝੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਰ ਇਹੀ ਖੇਡ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਮਾਰਗ ਵੀ ਬਣ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਜੇ ਕਿਛੁ ਕੀਆ ਸੁ ਆਪੈ ਆਪੈ ॥੩॥

ਜੇ ਕੁਝ ਵੀ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਖੁਦ ਹੀ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਭਾਵ ਦਵੈਤ-ਰਹਿਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ: ਅੰਤ ਵਿਚ, ਸਾਰੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਸਰਬਵਿਆਪਕ ਵਿਧਾਨ ਦਾ ਹੀ ਅੰਤਰੀ-ਖੇਡ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੱਖਰੇ ਕਰਤੇ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਇਕ ਭਰਮ ਹੈ। (੩)

ਪ੍ਰਣਵਤਿ ਨਾਮਦੇਉ ਇਹੁ ਜੀਉ ਚਿਤਵੈ ਸੁ ਲਹੈ ॥

ਨਿਮਰਤਾ ਸਹਿਤ ਨਾਮਦੇਵ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅੰਤਹਕਰਣ ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅੰਤ ਵਿਚ ਇਸਨੂੰ ਉਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਭਾਵ ਇਕਾਗਰਤਾ ਦੇ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਦਾ ਹੈ: ਮਨ ਜਿਸ ਵਿਚਾਰ ਜਾਂ ਭਾਵਨਾ ਵਿਚ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਟਿਕਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਹੀ

ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਅੰਦਰਲੀ ਸੋਚ ਅਤੇ ਇਕਾਗਰਤਾ ਸਾਡੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਅਤੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਇਹੀ ਸਾਡੀ ਕਿਸਮਤ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਅਮਰੁ ਹੋਇ ਸਦ ਆਕੁਲ ਰਹੈ ॥੪॥੩॥

ਇਹ ਸਦੀਵੀ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਬੰਧਨ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਭਾਵ ਦੁੱਖ-ਤਨਾਵ ਤੋਂ ਪਰੇ ਇਕ ਅਜਿਹੀ ਅਵਸਥਾ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਅਸ਼ਾਂਤ ਮਨ ਦੇ ਧੁਰ ਅੰਦਰ ਸਥਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

(੪)(੩)

ਤੱਤ: ਭਗਤ ਨਾਮਦੇਵ ਨਿਮਰਤਾ ਸਹਿਤ ਅੰਤਰੀਵੀ ਰੁਝਾਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਮਨ ਸੁਭਾਵਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਸੇ ਪਾਸੇ ਖਿੱਚਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਪਾਸੇ ਇਹ ਪੂਰੀ ਸ਼ਿੱਦਤ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰ ਲਵੇ। ਡਰ ਵਿਚ ਟਿਕੀ ਚੇਤਨਾ ਬੇਚੈਨੀ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜਦਕਿ ਸਪਸ਼ਟਤਾ ਮਨ ਵਿਚ ਸਥਿਰਤਾ ਲਿਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਭਾਵ ਧਿਆਨ ਅਤੇ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਆਪਸੀ ਸੰਬੰਧ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਧਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤੱਥ ਪ੍ਰਤੀ ਸੁਚੇਤ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਕਿਹੜੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਅਤੇ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਥਾਂ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਤਾਪ, ਵਿਚਾਰ ਅਤੇ ਮਨੋਰਥ ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਤ੍ਰਾਸਦੇ ਹਨ। ਨਿਮਰਤਾ ਅੰਤਰੀਵੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨੂੰ ਨਿਰਮਲਤਾ ਵੱਲ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਪਾਲਣਹਾਰ ਸਰਬ-ਵਿਆਪਕਤਾ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਵਧੇਰੇ ਸਹਿਲਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅੰਤ, ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਪਰਿਪੱਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਇਸ ਤੱਥ ਦਾ ਚਿੰਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪਣਾ ਅਡੋਲ ਭਰੋਸਾ ਕਿਸ ਉਪਰ ਰੱਖਦੇ ਹਾਂ।

ਸਬਦ ਵਿਆਖਿਆ ਵਿਨਇੰਦਰ ਕੌਰ ਅਤੇ ਅਮਰਦੀਪ ਸਿੰਘ

Oneness In Diversity Research Foundation

ਵੈੱਬਸਾਈਟ: OnenessInDiversity.com

ਈਮੇਲ: onenessindiversityfoundation@gmail.com